

Josef

Innehåll

Josef

- 1 Förebilden2 Drömmaren
- 3 Såld
- 4 Upphöjd
- 5 Försoning

Studiefrågor

Josef

1 Förebilden

Om Abrahams bild är tecknad med stark växling av ljus och skuggor, om även Isaks framstår med en del mörka drag och Jakobs är snarast frånstötande, så står Josefs gestalt i ett ljust skimmer. Visserligen har man lagt honom till last både högmod och skvalleraktighet. Men det är inte säkert, att hans öppen hjärtiga berättelse om sina drömmar berodde på högmod, och vad är det förhållandet, att han berättade för sin far vad ont som sades om hans halvbröder, Bilhas och Silpas söner Dan, Naftali, Gad och Aser, så kan man inte utan vidare utgå från att lojaliteten mot bröderna var högsta norm — Josef hade en dubbel lojalitet, den mot bröder och halvbröder och den mot fadern, och den senare kan för hans vidkommande ha varit den högsta.

{biblink}Medan han far, farfar och farfarsfar endast mycket fragmentariskt framstår som skuggbilder av det tillkommande goda i Kristus (Hebr 10:1), så är Josef i mycket rik bemärkelse en av förebilderna till Kristus. Josef var förstlingsfrukten av Jakobs äktenskap med sin älskade — Jesus Kristus är förstfödd före allt skapat, Kol 1:15 och den förstfödde från de döda 1:18 och Uppb 1:5. Josef sändes av sin fader för att se till sina bröder — Kristus sändes av Fadern för att se till oss. Josef blev av sina bröder såld — Jesus såldes av sin vän. Josefs mantel doppades i blod — Kristus rider i Johannes' syn klädd i en mantel som är doppad i blod, Upp 19:13. Josef frestades av Potifars hustru men förblev ståndaktig — Jesus var frestad i allting likasom vi, dock utan synd, Hebr 4:15. Josef var 30 år gammal när han tillträdde sitt offentliga kall i Egypten — Jesus var 30 år, när han började sin offentliga verksamhet. Josef blev genom sitt lidande i Egypten orsak till sina bröders räddning från hungersdöden — Jesus blev genom sitt lidande orsak till vår eviga frälsning. Josef var kastad i en brunn, en grop, ordet används i hebreiskan som symbol även av dödsriket — Jesus var i graven och uppstod därur. Josef var i fängelse tillsammans med två andra fångar, av vilka den ene blev återupprättad och den andre måste dö — Jesus korsfästes tillsammans med två andra dömda, av vilka den ene fick löftet om paradiset och den andre gick bort i mörker. Josef upphöjdes till att vara näst Farao — Jesus upphöjdes på Faderns högra sida. Till Josef kom allt folk för att få bröd — Jesus är det levande brödet, som kommer ned från himmelen för att giva världen liv, Joh 6:50f. Inger fick närma sig Farao utom genom Josef — ingen kommer till Fadern utom genom Jesus, Joh 14:6. Alla Josefs bröder skulle komma att buga för honom — i Jesu namn skola alla knän böja sig, Fil 2:10. Josef tog de sina till sitt nya rike — Jesus tar de sina till himmelrik. I Josefs liv blir en sataniskt ond gärning av Gud tvingad att tjäna till brödernas räddning — i Jesu lärjunge Judas' själ utförde Satan sitt verk, men Gud tvingad den onda gärningen att bli ett led i allas vår frälsning.

Man skulle kunna fortsätta ytterligare med att exemplifiera, men det sagda må få räcka för att visa, att skuggan av den kommande Kristus är förhanden oftare i Josefs historia än i Abrahams, Isaks och Jakobs.

Ett ofta citerat engelskt ordspråk säger att det tar tre generationer att producera en gentleman. Detta stycke världslig visdom kan visserligen inte överföras direkt på trons verkligheter. Dock hindrar detta inte, att det kan ge en impuls till eftertanke över vad ett väl bevarat och förvaltad andligt arv kan betyda i en släkt. Utbildningen av en karaktär med Kristus-lik drag kan ske — och har ofta skett — efter förberedelser under generationer. Men »välsignelse för fädernas skull» är aldrig någonting statistiskt. Den kan inte placeras i värdebeständig valuta. Utan personlig tillägnelse genom arvingens fria val tillfaller den honom inte.

Och just därför att Josef är en föredömlig karaktär är det viktigt att än en gång påminna om att huvudpersonen nu, liksom i berättelserna om hans far och anfäder, inte är en människa, utan Gud. Josef är inte hjälten, som segrar i och med att hans drömmar blir verklighet och blir det mot alla odds. Att så sker, skall lända till tack och lovsång till Gud som mot all mänsklig förmodan genomför vad han har sagt i sina löften.

2 Drömmaren

Hur lite människan i regel är benägen att lära av sina dyrt betalda misstag framgår av att den gamle Jakob inte av egna bittra erfarenheter lärt sig hur ödesdigert det är att favorisera ett av sina barn. Själv gynnar han Josef på ett så utmanande sätt att det inte kan annat än dra över ynglingen ett dödligt hat från brödernas sida. Det råder något skiftande meningar om hur den särskilda dräkt såg ut, som han gav Josef, 1 Mos 37:3, men det hebreiska uttrycket, kethoneth passim, är detsamma som i 2 Sam 13:18 används om konungadötrarnas klädnad, och därav tycks framgå att den i hög grad framhävde bärarens betydelse. Bröder avundsjuka och hat stegrades undan för undan. I 1 Mos 37:4 kan de inte tala vänligt till honom, i 1 Mos 37:8 hatar de honom ännu mer för hans drömmars skull. Hatet sprider sig också från broder till broder. I början pyrde det väl endast hos Bilhas och Silpas söner, 1 Mos 37:2, men i 1 Mos 37:4 har det gripit omkring sig bland alla bröderna. När Josef berättar sin dröm om sol, måne och elva stjärnor, känner även den gamle Jakob sig stucken, och för en gångs skull tillrättavisar han sin älskling. Men samma gång bevarar han i sitt minne vad pojken sagt, 1 Mos 37:11, bevarar det för framtiden för att de, om det med tiden kanske skulle visa sig att drömmen var profetisk. Detta är typiskt för trons människa. Så heter det om Jesu moder Maria, att när herdarna kommit och berättat, vad änglarna sagt dem om det barn som de skulle finna liggande i en krubba, så gömde och begrundade hon allt detta i sitt hjärta, Luk 2:19. Och efter den underliga händelsen med tolvåringen Jesus i templet heter det åter att hon gömde allt detta i sitt hjärta, Luk 2:51. Vad man inte strax förstår, gömmer och bevarar man för framtiden i tro att Gud med tiden skall ge förklaringen till det än så länge obegripliga.

Så kommer den stund då Jakob, föga anande det ödesdigra i vad han gjorde, kallade på Josef för att ge honom uppdraget att gå och se hur hans bröder hade det. Josefs svar, 1 Mos 37:13, är på hebreiska det enda ordet hinni, detta uttryck för hel och full beredskap till lydnad, varom tidigare varit tal i anslutning till Abrahams svar på Guds tillrop i 1 Mos 22:1. För oss, som har Kristus, ringer i öronen några ord ur sv ps 37: 4-5. i 1937 års psalmbok. (Nr 32 i vår psalmbok)

»Till ende sonen sade han: Jag måste mig förbarma. Far ner uti det syndaland och lös de fångar arma av deras synd och stora nöd, fräls dem ifrån en evig död och låt dem med dig leva!

Sin fader sonen lydig var, kom till mig här på jorden. I mänskligheten uppenbar, är han min broder vorden. Sin kärlek ville han bete och frälste mig från allt det ve, som jag förskyllt att lida».

Jakob hade utgått från att bröderna befann sig i trakten av Sikem, omkring nio mil norrut från Hebrons dal, alltså två dryga dagsmarscher för Josef. Det visade sig att de hade dragit ytterligare en dagsled norrut till Dotan. Om man tänker sig att två dagsresor kanske var den längsta sträcka som den gamle velat skicka ut sjuttonåringen ensam på, så slog hans beräkning fel. Bröderna befann sig på så pass långt avstånd hemifrån, att de hoppades kunna räkna med att ryktet inte skulle nå fadern om vad de gjorde med den utskickade.

Sedan även fadern hade tillrättavisat Josef för hans drömmar, var Josef helt ensam med detta som rörde sig inom honom och läna ett märkligt livsöde. Modern Rakel var död, den moder som omnämnes i v 10 var tydligen styvmodern Lea. Ensamhet kan ingen vara bland människor än den som fått en säregen kallelse av Gud men inte har någon som han kan tala med. Det var den ensamheten, som en gång drev Maria att skyndsamt stå upp och gå tre dagsresor från Nasaret till Juda bergsbygd, Luk 1:39, detta därför att där bodde den enda människa i världen till vilken hon kunde anförtro sin hemlighet. Karlfeldt har sett detta, när han skriver om Maria:

Nu gå Dalarnas ynglingar och flickor par om par;
du är utvald framför andra, du är önskad av envar,
vad går du då ensam och begrundar?
Du är som jungfrun, kommen från sitt första nattvardsbord,
som i den tysta pingstnatt vill vaka
med all sitt hjärtas bävan och tänka på de ord
hon förnummit och de under hon fått smaka.

En annan svensk skald, Gustaf Fröding, har låtit Josef själv bli bärare av den oerhörda ensamhetskänslan hos den som har en hemlighet som inte kan delas med någon.

Si drömmaren kommer där,
sitt huvud mot bröstet sänkt han bär.

På ensliga stigar vill drömmaren vandra
och är icke lik oss andra.

Han drömmer drömmar, som hädiskt ljuga
att sol och måne och stjärnor för honom buga.

Han är vår faders käraste son,
kommer och låter oss slå'n!

Riktigt har Fröding fångat den djupaste orsaken till hatet. Han »är icke lik oss andra», han är avvikande, det är ett brott. »Han är sin faders käraste son», det var detta som hos Jesus blev outhärdligt för människor — en sådan måste dödas.

Jesus har låtit oss bevittna en snarlik scen i liknelsen om vingårdsmännen i Matt 21:33-39. Vi ser vingårdsägarens son komma, denne om vilken hans far tänkte: De skola väl hava försyn för min son! Vin-gårdsmännen skockas i grindhålet till vingården, spanande, undrande vem det månne vara som nu skickas till dem, och när de känt igen honom, säger de: Denne är arvingen; kom, låt oss dräpa honom, så få vi hans arv!

Samma omständighet som bort utgöra ett särskilt skydd för sonen, blev hans ofärd. Man kan säga detsamma om Josef: att han var särskilt älskad av fadern, skulle kunnat tänkas innebära ett skydd för hans person, men motsatsen var fallet.

En drömmare är enligt gängse uppfattning motsatsen till verklighetsmänniskan. Birgit Lange har i sin nyutkomna bok: »In memoriam» framhållit, att det finns drömmare vilkas drömmar dynamiskt omskapar verkligheten, och hon säger i detta sammanhang om Jesus:

»Jesus var inte filosof utan drömmare. För mig har den stora frågan blivit om han var en sanndrömmare, kommen för att bära folkets synder, skapa fred på jorden och tända hos människorna en god vilja. Dröm besvaras bäst i dröm och dikt besvaras bäst med dikt. Jag bifogar därför försök till översättning av en i min tanke underbar och i sin blandning av största virtuositet och största enkelhet egentligen oöversättlig dikt av Rudyard Kipling.

Jag böjer mig inte för Caesar
(inför jordisk makt står jag rak)
— om än trefalt belönt och trefalt krönt —
men det här är en annan sak.
Jag vill ej slåss mot den Furstens här.
Väktare, det är Han!
Fall vindbrygga, tung, för kungarnas Kung,
Drömmarn vars dröm blir sann.

3 Söld

Ortnamnet Dotan är inte utan intresse i vårt sammanhang. Inom kort skulle Josef i Dotan vara utlämnad på nåd och onåd till sina bröder och det skulle se ut som om ingen i himmelen eller på jorden brydde sig om hur det gick med honom, under det att det i själva verket var Guds vilja som skedde till och med »i, med och under» brödernas sataniska dåd. Gud har nämligen två till synes motsatta sätt att genomföra sin vilja, båda antydda av Jesus, när han var utlämnad i Getsemane. Ibland ingriper Gud genom ett under, varvid änglar rycker in som hans tjänare, ibland sker, efter människosätt att se, endast onda gärningar, men på ett fördolt sätt förverkligas även genom dessa Guds hemliga rådslut. Matt 26:52-54. Men just i Dotan gavs under olika tider exempel på dessa två Guds handlingssätt. I Josefs behandling i Dotan ser vi ett exempel på den fördolda vägen. Men profeten Elisa fick i Dotan uppleva, hur Gud griper in med änglavakt, 2 Kon 6:13-17.

Det var på ett hår när att Josef hade blivit ihjälslagen, men genom Rubens ingripande blev han i stället kastad i en brunn utan vatten, i avvaktan på vad man sedan skulle tänka ut att göra med honom. Han kastades ned naken — den dräkt som ådragit honom så mycket hat, hade man tagit ifrån honom. Och sedan dådet mot brodern var begånget, satte man sig att äta, v 25. Åter leds tanken till Frälsaren, som på Golgata berövades sina kläder. När bödlarna utfört sitt värv med honom, satte de sig lugnt ner för att genom tärningsspel dela hans kläder mellan sig. När så karavanen med köpmän kommer förbi, är det Juda, som kommer med iden att sälja brodern som slav, och bröderna sålde honom för tjugu siklar silver. Enligt 3 Mos 27:5 var detta det i pengar omräknade värdet av en man i åldern mellan fem och tjugu år. Nära tvåtusen år senare skulle Jesus säljas för trettio silverpenningar, vilket på den tiden torde ha varit värdet av en slav.

Den dyrbara manteln doppades i blodet av en slaktad bock och skickades hem till Jakob — med skinnet av en slaktad killing hade denne en gång bedragit sin blinde far. Jakob sörjer älsklingssonen och låter inte trösta sig, fastän alla sönerna, skrymtaktigt, och alla dottrarna, försöker intala honom tröst, v 35. Man kan gärna lägga märke till att bröderna, när de skickar manteln, låter säga: Se efter om det är din sons livklädnad eller icke! De säger inte: Vår brors livklädnad. Jämför replikerna i liknelsen om den förlorade sonen, där den äldre brodern säger till sin far: Denne din son ..., men blir mildt tillrättvisad av fadern, som säger: Denne din bror ... Luk 15:30, 32.

När Beskow i ett av sina berömda mosaikfönster i Skara framställer den nakna Josef i brunnen, har han låtit honom ligga med huvudet ned, i en ställning som påminner om fostrets i moderlivet. I bibliskt språkbruk och gammaltestamentlig bildanvändning går det fasta associationsbanor mellan begreppen grop (brunn), fängelse, grav och dödsrike. I Psalt 88:7 är sålunda det svenska ordet »grav» en återgivning av samma hebreiska ord, bor, som i Josefs historia betecknar den brunn i vilken han kastades. En sådan grop kunde ofta tjänstgöra som fängelse, Jer 38:6, och i själva verket var det forntida fängelset ofta en grop i vilken fången bokstavligen kastades ner, därav uttrycket »kasta i fängelse». Ordet bor är därför i Jes 24:22 återgivet med »fånggropen» och i Jes 38:18 med »graven». När Josef ligger i brunnen, är denna djupa grop samtidigt en symbol av

fångenskap och död, och hans återhämtande upp ur gropen antyder återvändandet till livet, något som bör hållas i minnet även när man läser om hans fångenskap i Egypten. Beskow har väl läst sin Bibel. Gropen var för Josef, och graven var för Jesus det moderssköte ur vilket han skulle födas till nytt liv.

Josef fördes som handelsvara ned till Egypten och köptes där av Potifar, som var chef för konungens livvakt, 1 Mos 39:1. Slaven blev där en lyckosam man, 1 Mos 39:2, och Herren lät allt lyckas väl under hans hand, 1 Mos 39:3 — det är samma hebreiska ord som återkommer i båda uttrycken, och detta, som återfinnes också i berättelsen om Eliesers resa, 1 Mos 24:21, 40, torde ha mindre att göra med status än med nåden att få fullgöra ett uppdrag. Ordet används också i Jes 53:10, när det handlar om Herrens lidande tjänare sägs att Herrens vilja genom honom skall ha framgång. Josef får åtnjuta så stort förtroende, att hans ägares hus ställs under hans vård, och genom Josef sprider sig välsignelsen över hela detta hus, 1 Mos 39:5. Det kan vara fråga om välsignelse i yttre mening — även i dag är det ofta ett hemlighetsfullt faktum, att den gamla gudfruktiga kvinnan får sina krukväxter att blomma rikare, den gamle fromme mannen sina ympar att ta sig bättre, sina bin att övervintra med mindre förluster än andra. Det råder ett fördolt och förtroligt samband mellan Guds barn och Hans skapelse. Men även då det gäller andlig välsignelse, kan det ofta nu som i biblisk tid förmärkas, att förhandenvaron av en enda bedjande människa i ett hem kan betyda, på lång sikt, andliga gåvor åt alla familjens medlemmar.

Det berättas nu om Josefs frestelse, som var så mycket mer påkostande som den under lång tid upprepades dag efter dag, 1 Mos 39:10. Husfruns försmådda åtrå förvandlas till hämndlystnad, och oskyldigt anklagad kastas Josef i fängelse. Men även här är Herren med honom: han blir inte bevarad för nöd, men bevarad i nöden, 1 Mos 39:21, och han blir uppsyningsman i fängelset, 1 Mos 39:22, ja även här följer honom den hemlighetsfulla välsignelsen, 1 Mos 39:23. Den följde honom även när han degraderades till att bli tjänare åt två fångar, 1 Mos 40:4. Och i hans förhållande till dessa röjer sig hans gemenskap med Gud, 1 Mos 40:8, alldeles som under den frestelse som lett till anklagelsen mot honom, 1 Mos 39:9. Josef har för vana att låta allt som händer honom bli ett samtalsämne i umgängelsen med Gud. Medan de två fångarna berättar sina drömmar och Josef, tydligen efter bön till Gud, ger tydningen, framträder med en genom upprepningen växande skärpa de tre dagarna, 1 Mos 40:10, 12, 16, 18, 19, 20. Josef befann sig i fängelset, en bild av dödsriket. Hade munkänken hållit sitt löfte, så skulle han redan på tredje dagen efter drömtydningen ha blivit befriad. Men Jesus uppstod ur sin grav på tredje dagen.

Viktig är den dubbla användningen av ordet »upphöja» i 1 Mos 40:19-20. Av verserna 1 Mos 40:21-22 framgår klart de två skilda betydelseerna. Munkänken blev upphöjd i den meningen att han återinsattes i alla sina rättigheter och värdigheter. Bagaren blev upphöjd i den bemärkelsen, att han hängdes på en påle. Den senare användningen av ordet är ironisk i ett sammanhang så makabert, att skämt bort vara bannlyst. Men troligen begagnar sig Josef här av ett talesätt som är gängse. Det var vanligt även på Jesu tid, och även om Frälsaren användes det i ironisk mening i Joh 12:34, där »upphöjd» av allt att döma betyder »korsfäst». Men märk att Jesus själv godtar ordets dubbeltydighet, när han kort förut säger: När jag bliver upphöjd från jorden, skall jag draga alla till mig, Joh 12:32.

I detta sammanhang kan påminnas om att vi mött termen »upphöja» även i 1 Mos 22:2, där det egentligen heter: »Upphöj honom där».

Galghumor på den marterades bekostnad är ett uttryck för den fallna människans obeskrivliga grymhet. Under denna grymhet har Gud gått in i sin Son, och först genom Kristi upphöjelse på skam- och marterpålen, på samma gång en upphöjelse till uppenbarande av Guds gränslösa kärlek, har den dubbeltydiga innebörden i ordet »upphöja» blivit förklarad, oss till salighet.

Ytterligare två år får Josef tillbringa i fängelset, innan en vändning inträder genom Faraos drömmar. Dessa företer, såsom drömmar mestadels, en blandning av vardagliga verkligheter och osannolika skeenden. Att korna stiger upp ur Nilen, hör nog helt till degmedvetandets självklarheter: för att slippa bromsar och stygn går boskapen ofta ner i vattnet så djupt att bara ryggen och huvudet är ovan vattenytan. Till det osannolika av drömnatur hör att kor äter upp kor och att ax uppslukar ax.

När de ordinarie drömtydarna går bet på sin uppgift, tillkallas Josef från fängelset. Det är munkänken, som plötsligt har påmint sig om den forne medfångens löfte. Denne sällsamme man hade, när han tydde munkänkens dröm, sagt: Tänk på mig, när det kommer till dig väl! 1 Mos 40:14. Det hade munkänken lovat göra, men glömt alltsammans. Episoden leder våra tankar till den rövare, som på korset bad sin sällsamme lidandeskamrat: Tänk på mig, när du kommer i ditt rike! Luk 23:42. Den som då svarade honom med ett löfte om paradiset, glömmar inte sina löften.

4 Upphöjd

Plötsligt ihågkommen av sin glömske gynnare kallas nu Josef till Faraos hov. För att bli presentabel vid hovet måste han först få sina lumpiga fångkläder utbytta, kanske mot en i hast anskaffad dräkt av fint egyptiskt linne, och han låter raka sig, antagligen enligt egyptisk sed så att inte bara kinder och haka utan också hela hjässan blev kal — hos semiterna bjöd seden att låta både hår och skägg växa. Ovan, främmande, men inte imponerad står så Josef inför den mäktige enväldshärskaren i världens förnämsta rike. Fångens löfte måste ha vädrat en möjlighet att bli fri, om han lyckades uppträda enligt önskan. Men när Faraos fråga, 1 Mos 41:15, svarar Josef ögonblickligen något som på hebreiska är ett enda ord: Bil'adai. På latin skulle det heta: Non ad me. Vill man återge det så kort som möjligt på svenska, skulle det väl snarast bli: Inte jag! Vår kyrkobibels översättning återger fullständigare innehållet. Men för att riktigt uppfatta vad berättaren vill säga, måste man få det intryck texten ger av reaktionen hos en människa, vars gudsgemenskap är så obruten, att hon reagerar ögonblickligt på varje försök att göra henne själv till

huvudperson. Josefs sinnesförfattning är densamma som tar sig uttryck i Ps 115: Icke åt oss! Att han äventyrade sin frigivning genom denna spontana reaktion, tycks inte ha spelat någon roll för honom. Men så kommer det för konungen tröstande beskedet: Men Gud skall giva Faraos ett lyckosamt svar. Jf Dan 2:26-28 och Apg 3:12-13.

I anden hade Josef fått visshet om att svaret skulle bli lyckosamt, men vad han har att meddela i sin tydning, är till väsentlig del en olycka i antågande. Det är inte, såsom ofta i Bibeln, frågan om en straffdom över ett folk som fyllt sitt syndamått, utan om en förvarning, för att åtgärder skall kunna vidtagas till begränsande av olyckan. Båda slagen av olycksprofetior har det gemensamt, att de har till ändamål att väcka aktivitet hos de människor som står under hotet, vid förkunnandet av straffdomar eller aktivitet i form av omvändelse och bättring, vid förvarningar såsom denna ett tagande av nödiga mått och steg. Sådana mått och steg dristar sig Josef att föreslå, och konungen gör då honom själv till överuppsyningsman för den verksamhet som skall igångsättas, med motiveringen: Kunna vi finna någon i vilken Guds Ande så är som i denne? — Det är märkliga ord av en som från barnsben är fostrad i dyrkan av många gudar. Den välsignelse som följer Josef, visar häri sin andliga art: den leder fram till tro på den Gud som Josef beder till. Faraos överlämnar de yttre tecknen till Josefs upphöjelse. Först ringen, som sannolikt är en signetring, med vilken alltså Josef kunde sätta konungens insegel på sina kungörelser, vidare kläder av fint linne, sådant som hovmän brukade, en gyllene kedja, som konungen själv hänger om hans hals, ordagrant enligt den hebreiska texten den gyllene kedjan, vilket väl torde innebära att konungen tog den av sin egen hals och gav den åt Josef. Det bestämmes att i kungliga korteger Josef skall åka i vagnen närmast efter Faraos och att man framför honom skall ropa abrek, ett kanske något hebreiserat egyptiskt ord, vars betydelse är oviss, men som för hebreiska öron mest liknade en uppmaning att böja knä, jämför vad som säges om Kristus i Fil 2:10. Vad Josefs nya, egyptiska namn betyder, har de lärde olika meningar om. Den gamla latinska översättningen Vulgata översatte Safenat-Panea med Salvator mundi, Världens Frälsare, vilket i så fall skulle innebära ytterligare en profetia om Kristus, men nutida egyptologer har genomgående andra, f ö ganska divergerande tolkningar, av vilka den uppbyggligaste kanske är: Gud säger: han lever! eller: Gud har talat, och han lever! Josef gifter sig med en dotter till prästen i On, som var en av de mest betydande inom det egyptiska prästerskapet. Den förste sonens namn, Manasse, 1 Mos 41: 51, påminner om det nu överståndna lidande som Josef genomgått och som han nu får glömma. Namnet Efraim, 41:52, (se Bibelns fotnoter) är färgat av glädjen över de stora skördar som landet gav de första sju åren. Men de vibrerar en profetisk klang genom båda dessa namn. Det förra låter oss i tanken snudda vid den stund då Gud skall avtorka alla tårar från sina trognas ögon, Upp 21:4. Det senare påminner om det paradoxala faktum i Guds rike, att vi just under lidandestider får nåden att bära frukt till välsignelse, jf Joh 15:2b och Apg 8:1 och 4. Om Guds skaffare i alla tider talar profetiskt Faraos ord om

Josef i 1 Mos 41:55, men framför allt om Honom, som gav de sina sitt första tecken, när han gjorde vatten till vin. Faraos säger om Josef: Gören vad han säger eder! Maria sade till tjänarna vid bröllopet i Kana: Vadhelst han (Jesus) säger eder, det skolen i göra. Joh 2:5. Lydnad för Gud i alla hans anvisningar är i alla tider förutsättningen för att välsignelse skall komma ut av vårt liv.

5 Försoning

Vi förbigår vad som sägs om Josefs ekonomiska politik i Egypten och håller oss till det som angår honom och hans bröder. Det blev hungersnöd både i Egypten och Kanaan, vilket var ovanligt, eftersom skördarna i Egypten berodde på Nilens vattenstånd, men i Palestina på lokala regn. Jakob skickar, 1 Mos 42:3, tio av sina söner till Egypten för att köpa säd — alla de hemmavarande utom Benjamin. De får företrädare hos Josef, och denne känner igen dem, bröderna däremot inte Josef. Som om han inte kunnat hebreiska talar han till dem genom tolk, 1 Mos 42:23. Han uppträder som en hög herre och behandlar dem hårt. De har vid hälsningen bugat sig till jorden för honom, 1 Mos 42:6, men hans profetiska dröm är dock ännu inte tillfullo uppfylld, eftersom de är tio, inte elva till antalet. Genom en utfrågning, som fullständigare återges i brödernas berättelse i 1 Mos 43:7, får han fram uppgiften att det finns en yngste broder kvar i hemmet. Den uppgiften skall kontrolleras, säger han, och i det syftet kvarhåller han samtliga i fängelse, 1 Mos 42:17, och säger sig ämna skicka en av dem tillbaka hem för att hämta den yngste, 1 Mos 42:16.

Josef tänkte på de drömmar han drömt i sin barndom, 1 Mos 42:9, och han var inriktad på att se till om de bokstavligen skulle gå i uppfyllelse. Han mildrar betydligt sin första order under hänvisning till att han fruktar Gud, 1 Mos 42:18: det skall få räcka med att en stannar i fängelse som gisslan, alla de övriga får fara hem för att återkomma med den yngste. För bröderna spökar hela tiden skuggan av deras dåd mot brodern Josef, 1 Mos 42:21. De blir medvetna om sin skuld, som de hade trott vara igensnöad så som ökensanden i storm snöar över allt och döljer det i sina drivor. Det har kommit en ny storm som har blottat deras skuld. Och här får vi veta, vad som inte berättades i historien om dådet mot Josef i k1 Mos 37: de hade sett hans själs ångest, när han bad om misskund, men slog dövörat till. Nu hör de i sina samveten på nytt hans ångestskri, och det är deras tur känna ångest.

Näst Ruben var Simeon äldst av bröderna. Ruben fick kvarstå som ledare för karavanen, Simeon kvarhölls som gisslan för att säkra de övrigas återkomst med Benjamin. När Josef sade att han ville pröva dem, 1 Mos 42:15-16, så hade orden en djupare betydelse än bröderna visste. Han ville pröva om de var i stånd att än en gång prisge en broder, denna gång för att rädda sig själva. Om broderskärleken tog överhand så att de verkligen kom tillbaka, hade de bestått provet.

Josef låter i hemlighet lägga deras pengar tillbaka i säckarna. När en av dem på ett rastställe skall knyta om säcksnöret, upptäcker han att det ligger pengar i säcken. Nu, när samvetena har vaknat, är tanken på Gud nära. Undrande och förskräckta säger de till varandra: Vad har Gud gjort mot oss? 1 Mos 42:28. Vid hemkomsten visar det sig att alla har fått pengarna tillbaka i sina säckar, 1 Mos 42:35. Det väcker inte glädje utan stor rädsla. De måste ju tillbaka till den stränge hovmannen, och kanske

kommer de då att beskyllas för stöld. Jakob, som numera knappast tar till orda utan att tala om döden, anklagar sina söner och vägrar att släppa Benjamin. Han allena är kvar, säger han, föga kärleksfullt till sina övriga söner som står runt omkring honom — Benjamin ensam är kvar av den älskade Rakels barn. 1 Mos 42:36-38.

Men nöden har ingen lag, och till slut tvingar hungersnöden den gamle att ge med sig, 1 Mos 43:1-14. Bröderna får hans medgivande att ta med sig Benjamin. Ty hovmannen har sagt: I får icke komma inför mitt ansikte, med mindre eder broder är med eder, v 3 och 5. Också här skälver en profetisk sträng. Benjamin, den yngste brodern, påminner oss om Jesu ord om sina minsta bröder. Jesus har sagt de sina, att de inte kan komma inför hans ansikte utan att ha med sig, försonad, den broder som de förorättat, Matt 5: 23-24. Uttrycket »vår yngste broder» finns i 1 Mos 44:23 och 26 — det profetiska ordet om brodern och Gud ekar genom berättelsen.

Jakob gör sitt bästa för att bröderna skall bli väl mottagna i Egypten. Dyrbara gåvor av balsam, honung, ladanum och annat får de med sig för att stämma den stränge ämbetsmannen vänligt.

För några år sedan gick jag omkring i ett stort internationellt scoutläger i Tivedsskogen och besökte bl a de saudi-arabiska scouternas tält. Därinne stod ett rökelsekar och spred en balsamisk doft. Jag frågade, vad för slags rökelse de hade tänt, och de svarade med det arabiska ordet le'od, nästan identiskt med det hebreiska lot, som betyder ladanum. Plötsligt stod tiden stilla. Jag hörde den gamle Jakobs röst uttala det hebreiska balsamnamnet.

Med en bön till Gud avfärdar den gamle sina söner. Men alltjämt låter han — aningslöst — bröderna veta, hur litet o betyder jämfört med Benjamin. Om denne, liksom Josef, blir tagen ifrån honom, så är han barnlös, 1 Mos 43:14.

Saken med de återbekomna pengarna visar sig inte vara farlig. Visserligen får bröderna utstå en ny förskräckelse, och i lantlig naivitet tror de att deras åsnor representerar ett så stort värde för det egyptiska hovet, att man för dessas skull kunde vara beredd att fångsla dem själva, 1 Mos 43:18, men Josefs hovmästare lugnar dem: deras pengar blev förra gången riktigt mottagna, och vad de funnit i sina säckar var en gåva från Gud, 1 Mos 43:23. I djupare mening förhöll det sig ju också på det viset. Så kommer Josef själv hem, bjuder dem på en kunglig måltid men har svårt att bemästra sin rörelse, när han ser sin helbroder Benjamin, 1 Mos 43:26-34. Det avgörande provet väntar emellertid bröderna. Josef låter smugla in sin egen bägare i Benjamins säck, förutom att allas pengar även denna gång läggs tillbaka, 1 Mos 44:1-2. Ett ilbud hinner upp de hemvändande med beskyllningen att ha stulit bägaren — ett fräckt tilltag efter så mycken åtnjuten gästfrihet, och därtill ovanligt dumt, eftersom detta var den bägare ur vilken hovmannen brukade dricka vid varje måltid, varför stölden inte länge kunde förbli oupptäckt, 1 Mos 44:3-5. Bröderna bedyrar sin oskuld och lovar, att den hos vilken bägaren mot förmodan återfinnes, skall dödas, alla de övriga skall i så fall bli trälarna åt egyptiern, 1 Mos 44:9. Budbäraren tycks anta anbudet, men mildrar det strax: ingen skall dödas, den skyldige skall bli träl, de övriga gå fria. Nu upptäcker bägaren i Benjamins säck. Skräckslagna vänder alla bröderna tillbaka — utan att veta det har de bestått ett prov i brödrasammanhållning. I allra djupaste mening består Juda detta prov när han enträget, trots hovmannens avböjande, ber om att få bli träl i sin yngste broders ställe, 1 Mos 44:14-34. Att frivilligt gå in under ett ställföreträdande lidande är Kristuslikt. Juda står här inte bara som en förfader till Jesus efter köttet, han vis sig trots alla sina synder höra med till Frälsarens andliga stamträd.

När Juda och de övriga bröderna faller ned inför Josef med pannan mot marken, ser denne sin dröm om de elva kärvarna (1 Mos 37:7) uppfylld. Inom kort skall också den andra drömmen (1 Mos 37:9) bli i den meningen uppfylld, att Jakob och Lea skulle sälla sig till dem som betygade honom sin vördnad.

Juda säger i sitt tal: Gud har funnit dina tjänares missgärning, 1 Mos 44:16. Medvetet syftar han därmed på stölden av bägaren, som han tror Benjamin vara skyldig till och som han och de övriga bröderna nu solidariskt tar ansvar för som gemensam skuld — så som ofta Guds människor har gjort, jf Dan 9:4-19. Men omedvetet eller halvmedvetet syftar han på den sataniska gärningen mot Josef. I det föregående har upprepade gånger denna årtionden gamla skuld gjort sig påmind, 1 Mos 42:21, 22, 28, och nu drivs Juda till sitt ställföreträdande offer kanske inte minst av tyngden av denna skuld. Som ofta i Guds rike förhåller det sig så, att den som är mindre skyldig än de övriga — Juda hindrade dock att Josef dödades, 1 Mos 37:26-27 — känner skulden djupare. En gång skulle Han komma som i motsats till oss övriga inte har någon som helst skuld — Han skulle känna och bära vår skuld tyngre än någon någonsin känt den.

Två syften har Josef genom sitt handlande med bröderna fullföljt. För det första har han fått bekräftelse på sanningen av Guds löften i hans barndoms drömmar. För det andra har han hos bröderna i allmänhet och särskilt hos Juda fått se prov på ett nytt sinne, brödrasinnets. Nu saknas anledning att längre hålla bröderna i spänning. Han ger sig tillkänna för dem, 1 Mos 45:1. I denna scen finns drag som påminner en Jesu lärjunge om vad som hände, när den uppståndne Frälsaren, till en början ej igenkännlig för de vänner han nu kallade sina bröder, gav sig tillkänna för dem. Josef tillät ingen utom bröderna att vara närvarande, när han gav sig tillkänna. Även den uppståndne Jesus visade sig endast för sina lärjungar. Han blev, såsom Petrus säger i talet hos Kornelius, uppenbar »väl icke för allt folket, men för oss ...» Apg 10:41. Josefs bröder greps först av fruktan, men han uppmanade dem att vara vid gott mod, 45:3-5. Jesu vänner fruktade, när de kände igen honom, men han lugnade dem, Matt 28:9-10. Josef säger, 1 Mos 45:5: I haven sålt mig ... Gud har sänt mig. Paradoxen, att Gud styr sataniska gärningar till att tjäna sin vilja, finns här liksom i Getsemane, där Jesus säger: Nu råder mörkrets makt, Luk 22:53, och: Skrifterna skulle ju fullbordas, Mark 14:49. I Josefs ord framhålles detta paradoxala i skeendet ytterligare genom orden: Icke I ... utan Gud, 1 Mos 45:8. För Jesus är Judas Iskariots förräderi och dess fasansfulla följder den kalk som Fadern givit honom, Joh 18:11. Jf Apg 2:23, Apg 4:27-28, Apg 13:27. När Farao får veta vad som hänt, ger han befallning om att Jakob och allt hans husfolk skall få en fristad undan

hungersnöden i Egypten. Hans ord i 1 Mos 45:18: kommen hit till mig, så skall jag giva eder det bästa i Egyptens land ..., kommer en Jesu lärjunge att tänka på Honom som sade: Kommen till mig ... så skall jag giva eder ro, Matt 11:28. Dessa Jesu ord var riktade till de betungade, Jakob och hans söner var tyngda av bekymmer genom hungersnöden, men ännu mer av skuld, den gamles gamla skuld och de ungas yngre skuld. Den kunde ingen konung i världen lyfta av dem, men i det som nu händer dem låg det fördolda löftet om en kommande Frälsare.

Josef skickar hem sina bröder med maningen: Kiven icke på vägen, 1 Mos 45:24. Det var ett förutseende ord, ty efter det att deras ogärning blivit uppenbarad och nu vid hemkomsten också måste röjas för den gamle fadern, var det upplagt för ömsesidiga beskyllningar. Av vad som följde vill det tyckas som om Josefs maning blivit beaktad. Det kan nämnas, att betydelsen i vårt sammanhang av det ord som i vår översättning återges med »kiva» inte är fullt klar, verbet betyder annars »oroas» eller »förivra sig». Den senare betydelsen låter väl förena sig med vår översättning.

När den gamle Jakob tog emot meddelandet att Josef lever, blir hans hjärta kallt, stelt, orörligt — så är den ordagranna betydelsen, 1 Mos 45:26. Han kunde inte tro att de talade sant. Men sedan hans hjärta åter fått liv, säger han — alltjämt som vanligt med döden i sikte: Jag vill fara och se honom, förrän jag dör, 1 Mos 45:28. Vi påminns om den gamle Simeon i templet, när han med barnet Jesus i famnen sjöng: Herre, nu låter du din tjänare fara hädan, i frid, efter ditt ord, ty mina ögon hava sett din frälsning, Luk 2:29f.

Upprottet till Egypten är en allvarlig, ödesdiger handling. Redan till Abraham hade Gud talat om vad som skulle följa, 1 Mos 15:13. Det är därför ingen tillfällighet, att Gud i samband därmed två gånger ropar Jakob vid namn, 1 Mos 46:2. Och Jakob svarar som sig bör: Hinnen! Här är jag. Jf 1 Mos 22:1 och vad som sägs till detta ställe. Men Gud ger Jakob visshet om att detta sker i enlighet med Guds rådslut. Till vad Gud förut sagt i sina löftesord till Jakob läggs nu, att det är i Egypten, som Jakobs husfolk skall växa till en nation, 1 Mos 46:3. Och vad angår den väntande döden, som alltid var i Jakobs tankar, så skall den inte vara en färd med sorg ned i dödsriket, 1 Mos 42:38, utan älsklingssonen Josef skall tillsluta hans ögon i den sista sömnen, 1 Mos 46:4. Far och son förenas åter, Josef gråter länge vid sin faders hals, och — än en gång lik Simeon i templet — säger den gamle: Nu vill jag gärna dö, sedan jag sett ditt ansikte och sett att du lever, 1 Mos 46:30. Även denna gång talar Jakob om döden, men den har för honom blivit välkommen. Än en gång hör vi honom tala om döden: Se jag dör, men Gud skall vara med eder och föra eder tillbaka till edra fäders land, 1 Mos 48:21. När han så hade uppgivit andan, 1 Mos 49:33, lät Josef balsamera hans kropp, och därtill åtgick fyrtio dagar, 1 Mos 50:3 — en Jesu lärjunge påminns därvid om att Jesu uppståndelsekropp, som trädde fram ur balsamdoften i Josefs av Arimatea grav, gick ut och in bland lärjungarna i fyrtio dagar.

Trogen mot den gamles önskan lät Josef sedan begrava hans kropp i den grav i Makpelas grotta vid Hebron, som Abraham hade köpt, 1 Mos 50:4-14. Josefs bröder grips nu av ångest inför vad de kan ha att vänta, när fadern är död. De vågar inte själva komma till Josef med sin oro, utan skickar en böneman, 1 Mos 50:16-17. Josef grät, kanske av besvikelse över att bröderna trots allt vad gott han gjort dem trodde så illa om honom. Än en gång uppfyller profetian i drömmen om kärvarna, när de faller ner inför honom, 1 Mos 50:18. Än en gång ger Josef uttryck åt sin insikt i Guds paradoxala handlingssätt: I tänkten ont ... Gud har tänkt det till godo, 1 Mos 50:20. Och, såsom en slutkadens i en melodi som började med dess omvändning, talar han vänligt, 1 Mos 50:21, till dem som inte kunnat tala vänligt till honom, 1 Mos 37:4.

Så dör Josef, och den balsamerade kroppen läggs i en kista i Egypten, i väntan på den dag, då efter fyra århundraden nationen Israel skulle dra upp till Kanaan igen, förande med sig på ökenvandringen två heliga skrin: arken med lagens tavlor och kistan med Josefs balsamerade kropp.

Man kan undra över att Josef, denna ljusgestalt, inte blev den av bröderna som skulle bli stamfader till den kommande Kristus. Det blev i stället Juda, vars liv företedde fula fläckar, t ex historien med Tamar, 1 Mos 38. Låt oss komma ihåg att Juda, den store syndaren, dock jämte Ruben var den som räddade Josef från att bli dödad, 1 Mos 37:26, 27, och framför allt att Juda är den som är beredd att bli träl hela sitt återstående liv för att rädda sin lille bror, 1 Mos 44:18-34. Därför når den döende Jakobs välsignelser högst när han kommer till Juda, 1 Mos 49:8-12, och orden om spiran, härskarstaven och Silo, svåröversatta till en del, har otvivelaktigt en messiansk syftning. Genom Guds oförskyllda nåd utvaldes inte den ljusomstrålade Josef, utan den grove syndaren Juda till att i handling ge ett förebud om Honom som skulle ge sitt liv för att frälsa oss syndare.

Studiefrågor

JOSEF

1 Gå igenom de olika exempel på att Josef förebildar Kristus, som återges i stycket "1 Förebilden". Vad finns för exempel hos de båda på att Gud har utnyttjat det onda för att tjäna goda syften?

2 När kan det vara aktuellt för oss att i vårt hjärta gömma och bevara det vi inte strax förstår? (I början av avsnittet "2 Drömmaren

3 »Ensammare kan ingen vara än den som fått en särskild kallelse av Gud men inte har någon som han kan tala med.» Ge exempel på hur en kristen kan få erfara detta. (I mitten av avsnittet "2 Drömmaren")

4 Karlfeldt har placerat in Maria i sin samtids och hemtrakts miljö på precis samma sätt som dalmålningarna. Ge exempel på sådant som inte kan ha stämt på Maria i Nasaret. (I mitten av avsnittet "2 Drömmaren"). Vilken effekt når han med sitt sätt att framställa henne?

5 »Han är inte lik oss andra.» Det är ett evigt problem hos människan som Fröding berört i sin dikt. (I mitten av avsnittet "2 Drömmaren"). Vilka uttryck tar sig aggressionen mot de avvikande i vår tid? Vad beror det på att människan reagerar så?

6 »Han är sin faders käraste son » (I mitten av avsnittet "2 Drömmaren"). Också detta är en ständigt återkommande anledning till misshälligheter mellan människor. Därför brukar föräldrar vara måna om att inte favorisera ett visst barn, även om de på något sätt känner mer sympati för ett barn än ett annat. Hur skall vi uppfatta Jakobs kärlek till Josef? Vad har den för uppgift i Guds frälsningsplan?

7 Vad är det för typ av drömmar som omskapar världen? (I slutet av avsnittet "2 Drömmaren")

8 Gud kan handla både genom under och genom »onda» gärningar för att utföra sin vilja står det i början av avsnittet "3 Såld". Vad innebär det för den kristnes möjlighet att bedöma vilka händelser som kan bli till Guds ära?

9 »Det råder ett fördolt och förtroligt samband mellan Guds barn och Hans skapelse» (I mitten av avsnittet "3 Såld"). Kan det också ligga en fara i att söka ett samband mellan att vara Guds barn och att ha framgång i jordiska uppgifter?

10 Ge exempel på att kristna »just under lidandestider får nåden att bära frukt till välsignelse». (I avsnittet "4 Upphöjd").

11 »När samvetena har vaknat, är tanken på Gud nära» (I början av avsnittet "5 Försoning"). Vad säger detta om Guds sätt att svara på människors ånelse?

12 Läs Luk 24: 30-31. Vad kan man se för samband mellan detta och Josefs sätt att uppenbara sig för sina bröder?[{/biblink}](#)